דרשוני כרך ב — אשה בית אישה

אשה בית אישהזיווה אופק ויעל אוריין

ילד בן לנעמי (רות ד, יז(

וכי לנעמי יולד? והלוא לרות נולד הוא. אלא שנאמר באיש 'ודבק באשתו והיו לבשר אחד' (בראשית ב, כד) וברות נאמר 'ורות דבקה בה' (רות א, יד). עזבה רות בית אמה, דבקה בנעמי ותלכנה שתיהן עד בואנה בית.

ומה ראתה רות לדבוק בנעמי? כל זמן שהייתה נעמי בשדה מואב, הייתה רות יושבת בבית חמותה והיו תומכות חוליהן, מתקינות מזונותיהם ומכבדות את ביתם, ומלוות אישיהן לבית עולמם – והייתה נעמי קוראת לה 'בתי', והייתה רות עונה לה 'אמי', ולא שמה לבה לחייה שלה, לבית ולפרי בטן. משקמה נעמי לשוב בית לחם, ואמרה לכלותיה 'שבנה אשה לבית אמה' (שם, א, ח) 'ומצאן מנוחה אשה בית אישה' – כבר ידעה רות בלבה כי עזבה בית אִמהּ וכי נעמי היא ביתה – בית אישהּ. מיד 'דָּבְקָה בָּהּ', בעמה ובאלוהיה.

אמרה לה רות, 'באשר תמותי אמות ושם אקבר כה יעשה ה' לי וכה יוסיף כי המות יפריד ביני ובינך' (רות א, יז). וכי ביקשה ללוות את נעמי לבית עולמה? והלוא ביקשה ללכת לצדה בארצות החיים! אלא שאמרה נעמי, 'יעש ה' עמכם חסד כאשר עשיתם עם המתים ועמדי' (שם, א, ח) – על כן ענתה לה רות באותה הלשון 'באשר תמותי אמות ושם אקבר ...'. וכשקראה נעמי 'כי יצאה בי יד ה''! (שם, א, יח) – ענתה לה רות 'כה יעשה ה' לי וכה יוסיף'! (שם, א, יז), שבאה רוח הקודש ולימדתה 'אל אמונה ואין עול' (דברים לב, ד).

דבר אחר: 'כה יעשה ה' לי וכה יוסיף' (רות א, יז) – זהו עובד שיולד לרות ולנעמי. שלא חפצה רות כי תשבנה ריקם במולדתה.

ויש אומרות 'וְכֹה יוֹסִיף' שביקשה לומר 'יוסיף דעת'. שכל זמן שהייתה מתאמצת ללכת אתה, הייתה מבקשת בלבה כי תיפקחנה עיני שתיהן ותהיה האשה עמדה.

ורות דבקה בה (רות א, יד)

דבקה רות בנעמי לאהבה אותה.

אמר בועז לרות, 'הלוא שמעת בתי אל תלכי ללקט בשדה אחר וגם לא תעבורי מזה וכה תדבקין עם נערתי' (רות ב, ח). ורות לא כך אמרה לנעמי, אלא 'גם כי אמר אלי עם הנערים אשר לי תדבקין' (שם, ב, כא).

ולא עוד, אלא שבשעה שהייתה למרגלות בועז בגורן, 'ויאמר הבי המטפחת אשר עליך ... וימד שש שערים וישת עליה' (שם, ג, טו) – אמרה רות, 'שש השערים האלה נתן לי כי אמר (אלי) אל תבואי ריקם אל חמותך' (שם, ג, יז). שלא תאמר נעמי בלבה שדבקה רות בנערות בועז או שמא זנחה ותמאס בה התעברה לבועז. שנאמר, 'עזה כמות אהבה קשה כשאול קנאה' (שיר השירים ח, ו).

הוא שאמרו חכמינו, 'גדול השלום שאף הכתובים דיברו בדויים בשביל להטיל שלום'.

דבקה רות בנעמי לאהבה אותה עד שדבקה גם באלוהיה, לפיכך נאמר 'דבקה' (שם, א, יד) כמו 'ואתם הדבקים בה' אלהיכם' (דברים ד, ד) שלא הִטתה את לבב נעמי ללכת בדרכי המואבים לעבודה זרה אלא נדבקה בה לתורה וליראת שמים. 'חיים כלכם היום' (שם) – ללמדך שכל מקום שאת מוצאת דיבוק את מוצאת חיים: 'ודבק

באשתו והיו לבשר אחד' (בראשית ב, כד); 'ואתם הדבקים... חיים כלכם היום' (דברים ד, ד); 'ורות דבקה בה' (רות א, ד) ובתר כתיב 'והיה לך למשיב נפש' (שם, ד, טו).

ותקראנה לו השכנות שם לאמר ילד בן לנעמי ותקראנה שמו עובד הוא אבי ישי אבי דוד (רות ד, יז(

ומניין היה להן לשכנות לקרוא לנולד על שם נעמי ולא על שם מחלון, והלוא הכתוב אומר 'כי ישבו אחים יחדו ומת אחד מהם ובן אין לו... והיה הבכור אשר תלד יקום על שם אחיו המת' (דברים כה, ו)? אלא שראו אהבת רות לנעמי כאהבת אלקנה לחנה, וקראו: 'כי כלתך אשר אהבתך ילדתו אשר היא טובה לך משבעה בנים' (רות ד, טו).

זהו שאמרו חכמינו 'המה היוצרים' (דברי הימים א' ד, כג) – זה בועז ורות. 'הַיּוֹצְרִים' דווקא ולא המולידים, שבאותו הלילה שבא עליה, מת. והכתוב אומר 'יֶלֶד בֵּן לְנָעֳמִי' – אין הבן נולד אלא למי שעליו שמו והוא אומנו ומחייהו, ולמדו קל וחומר מבני אהרן המכונים 'תולדות משה'. 'ואלה תולדת אהרן ומשה' (במדבר ג, א) ואינו מזכיר אלא בני אהרן, ונקראו 'תולדות משה' לפי שלימדן תורה.

אין דיבוק בלא שכינה ובלא שכנים, וזה עניין 'וַיַּקְהֵל' (שמות לה, א) ו'הַקְהֶל לִי' (דברים ד, י).ואין תורה בלא 'ויחן שם ישראל' (שמות יט, ב) – כאיש אחד בלב אחד.

וגדולה דבקות שברות מדבקות שבסיני. שבסיני חנו כאיש אחד אבל אמרו 'נעשה ונשמע' (שמות כד, ז) בלשון רבים, שעל אף שעמדו כאיש אחד בלב אחד, עדיין נותר כל אחד ומעשיו הוא. ואילו ברות, עמדה כל אחת ואחת בדיוקנה המיוחד לה, וקראן הכתוב 'שְׁכֵנות' בלשון רבים, אולם המעשה אחד הוא, שקראו כולן כאחת שם אחד, 'עוֹבֵד', כי 'כלתך אשר אהבתך ילדתו' (רות ד, טו) והתקבלו רות ונעמי בקהל ישראל.

ומדוע חזר הכתוב ואמר 'וַתִּקְרֶאנָה'?

ללמדך שלא זקני העיר קראוהו בשם אלא דווקא השכנות הן שקראוהו. שכל זמן שהיו הזקנים יושבים בשער ומטים אוזנם לדברי האנשים, היו הנשים מתהלכות בעיר ומבחינות במעשיהם. ובשעה שהיו הזקנים מעידים כי קנה בועז נחלת אלימלך מידי נעמי ונקנתה ממנה רות כלתה להיות לו לאשה, כבר היו השכנות יודעות כי רות יוצאת ובאה מבית נעמי ואין היא שבה ריקם. ובשעה שבירכו זקני העיר את בועז כי יקים בית בישראל ויהיה ביתו כבית פרץ בשעתו, כבר ידעו השכנות את שם הילד מדמות דיוקנו המיוחד לו וידעו מהליכותיהן של רות ונעמי כי זה הילד יגדל בחיקה של נעמי ויכלכל שיבתה שלה, על כן 'וַתִּקְרֶאנָה ... וַתִּקְרֶאנָה'.

נעמי היא ביתה – ראו משנה, יומא א, א: 'ביתו זו אשתו'. גדול השלום שאף הכתובים דברו בדויים – ראו בראשית רבה [תיאודור־ אלבק] מח, יח: 'ויאמר ה' אל אברהם למה זה צחקה שרה וגו' בר קפרא אמר, גדול השלום שאף הכתובים דברו בדויים בשביל להטיל שלום בין לאברהם לשרה. למה זה צחקה שרה וגו' האף אמנם אלד ואדני זקן אינו אומר כן, אלא ואני זקנתי'. זנחה ותמאס בה התעברה לבועז – על פי תהלים פט, לט 'אתה זנחת ותמאס התעברת'. זהו שאמרו חז"ל 'המה היוצרים' זה בועז ורות – ספרי זוטא, פרשת בהעלותך כט. שבאותו הלילה שבא עליה, מת – ילקוט שמעוני על מגילת רות ד, תר"ח. שראו אהבת רות לנעמי כאהבת אלקנה לחנה – שאמר אלקנה לחנה 'ויאמר לה אלקנה אישה חנה למה תבכי ולמה לא תאכלי ולמה ירע לבבך הלוא אנכי טוב לך מעשרה בנים' (שמואל א' א, ח). ואלה תולדת אהרן ומשה ואינו מזכיר אלא בני אהרן – רש"י על במדבר ג, א. כאיש אחד בלב אחד – רש"י על שמות יט, ב על פי המכילתא (שמות) מסכת דבחדש פרשה א': 'כל מקום שהוא אומר 'ויסעו ויחנו' נוסעים במחלוקת וחונים במחלוקת, אבל כאן השוו לב אחד'. ידעו השכנות את שם הילד מדמות דיוקנו – בעניין משמעות ידיעת השם ראו האר"י הקדוש, שער הגלגולים, הקדמה כג.